

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Esitys ei huomioi tarpeeksi erilaisten kuntien tarpeita. Kunnat ovat luoneet yhteistyössä toimintamalleja, joiden avulla ne ovat voineet tuottaa esimerkiksi jätehuolto-, ICT- sekä puhtaus- ja ateriapalveluja. Näiden omistusyhtiöiden kautta myös pienet ja keskisuuret kunnat ovat voineet järjestää palvelut omassa kunnassaan. Tiettyjen palveluiden osalta pienemmän kunnan alueella tai lähellä ei välttämättä ole markkinoilla toimivia yrityksiä, joten ainoaksi kustannustehokkaaksi ratkaisuksi on jäänyt tuottaa palveluita In-House yhtiön kautta. Nyt esitetty siirtymäaika on liian lyhyt, jotta kunnilla olisi riittävät mahdollisuudet järjestää toimintaansa uudelleen.

Yli puolet Suomen kunnista toteuttaa elinvoimatyötä yhden tai useamman kunnan omistaman, niihin sidosyksikköasemassa olevan kehitysyhtiön kautta, toinen toteuttamismalli on kunnan organisaatiossa oleva elinkeinotoimi. Kehitysyhtiön kautta kunta ei siis laajenna toimintaansa perustehtävien ulkopuolelle, vaan kyseessä on organisatorinen valinta tehtävän toteuttamiseen. Kehitysyhtiötä pidetään sekä kuntien, että erityisesti asiakasyritysten piirissä toimivana mallina. Useamman kunnan omistamat, muutamissa tapauksissa maakunnankin laajuiset, sidosyksikköiset kehitysyhtiöt toimivat myös tehokkaina yhteisalustoina kuntien elinvoimatyölle

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Jo nykyisellään Eurassa tehdään 65 § mukaisesti markkinakartoituksia tukeutuen ulkopuolisiin riippumattomiin asiantuntijoihin. Hankintoja jaetaan osiin 75 § mukaisesti, mikäli se on kokonaisuus huomioiden mahdollista ja perusteltua.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Hankintalain 65 § korostaa markkinakartoituksen hyödyntämistä hankintojen valmistelussa. Markkinakartoitus voi edistää kilpailua ja lisätä tarjousten määrää julkisissa hankinnoissa. Markkinakartoituksen tekeminen hankinnoissa on suositeltavaa, mutta sen sisältöä ei saa rajata liian tarkkaan. Markkinakartoituksen pakollisuus ei kuitenkaan ole tarpeen, sillä tiettyjen hankintojen osalta kunnilla on jo valmiiksi varsin hyvä käsitys alueen markkinoista. Hankintalain 124 § oleva hankintakertomuksen korostus lisää hallinnollisia töitä, joiden laadinnassa pienten kuntien on tukeuduttava ulkopuoliseen asiantuntija apuun, joka lisää taas kustannuksia.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Esitetty 10 % vähimmäisomistusvaatimus syrjii pieniä ja keskisuuria kuntia. Sidosyksiköiden omistuksen suuruuden ja kunnan koon välillä voidaan nähdä usein selkeä riippuvuus suhde: isommilla kunnilla on suurempi omistusosuus. Tämä on luonnollista sillä isommilla kunnilla on sidosyrityksiä perustettaessa myös taloudellisesti paremmat lähtökohdat sijoittaa yhtiöön enemmän pääomaa. Esitettyä vähemmistöomistusta ei voida pitää markkinoita avaavina vaan päin vastoin rajaavina, sillä suurimmat kaupungit voisivat edelleen tehdä hankintansa sidosyksikön kautta, pienten kuntien joutuessa tekemään hankinnat markkinoilta.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Pienten ja keskisuurten kuntien alueella ei välttämättä ole markkinoilla olevia toimijoita ja osajia, joka aiheuttaa palveluiden keskittymistä suurempiin keskuksiin. Palveluiden hankkiminen kauempaa lisää taasen kustannuksia.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Irtautuminen vanhoista sidosyksiköistä aiheuttaa kustannuksia ja vaatii lisää henkilöstö resurssointia. Oma henkilöstön rekrytointi on haastavaa ja saattaa luoda vajaa käytöllä olevaa

resurssointia pienille ja keskisuurille kunnille. Lisäksi kunnan nykyinen juridinen osaaminen ei riitä, vaan asiantuntijapalveluita pitää ostaa ulkopuolelta.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

Kuntamme ei yksinään pysty kovinkaan paljoa vaikuttamaan nykyisiin sidosyksikkörakenteisiin. Lain toteutuessa on alettava neuvottelemaan muiden sidosyksiköiden omistajien kanssa niistä mahdollisista toimista joihin ryhdytään. Todennäköistä on, että osa nykyisistä hankinnoista siirtyy markkinoilta ostettavaksi, myös yhteistyö naapurikuntien kanssa lisääntyy sekä harkintaan tulee järjestää toiminnot kunnan omana toimintana.

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Muutoksella ei ole nähtävissä taloudellisia hyötyjä, vaan odotettavissa on kustannusten kasvaminen.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Siirtymäajat eivät ole riittävät. Nykyisten yhtiöiden purku/pilkkominen vie aikaa. Pelkästään olemassa olevissa osakassopimuksissa on useiden vuosien irtautumissääntöjä. Irtautuminen nykyisistä sopimuksista ja uusien neuvottelu ottaa 5-8 vuotta aikaa.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

Nykyisistä sidosyksiköistä irtautumisen ja mahdollisen uusien perustamisen. Neuvotteluja nykyisten sopimusten päättämiseksi sekä uusien tekemiseksi. Uusien toimintamallien kartoittamisen ja niiden toiminnallisten ja taloudellisten vaikutusten arvioinnin. Laajat kilpailutusprosessit.

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Poikkeuksia mietittäessä tulisi ottaa huomioon Suomen kuntien erilaisuus maantieteellisesti. Pienten ja keskisuurten kuntien tarpeet poikkeavat niin suurten kaupunkien kuin yritysten tarpeista. Kuntia koskeva lainsäädäntö on aivan erilaista kuin yrityksiä koskeva lainsäädäntö. Omistusosuutta ei tulisi tarkastella ainoastaan prosenttiosuuksien mukaan vaan myös muun rakenteen. Lain tulisi mahdollistaa esimerkiksi rakenne, jossa kaksi keskuskaupunkia yhdessä ympäryskuntien kanssa

muodostavat in-house yhtiön. Tällöin jo varsin pienellä omistajien määrällä omistusosuus pienessä kunnassa alittaa 10% vaatimuksen.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Esitys vaarantaa kuntien nykyisen huoltovarmuuden. Kriittisten palveluiden hankkiminen mahdollisesti huonosti toimivilta markkinoilta saattaa vaarantaa toimintaa poikkeusoloissa. Nykyisten hankintojen pirstoutuminen ja yhä useamman toimijan mukana olo vaatii kunnilta entistä huolellisempaa valvontaa.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Etenkin suorahankintojen jälki-ilmoittamisvelvoite lisää hallinnollista työtä.

Muut huomiot

Yli puolet Suomen kunnista toteuttaa elinvoimatyötä yhden tai useamman kunnan omistaman, niihin sidosyksikköasemassa olevan kehitysyhtiön kautta, toinen toteuttamismalli on kunnan organisaatiossa oleva elinkeinotoimi. Kehitysyhtiön kautta kunta ei siis laajenna toimintaansa perustehtävien ulkopuolelle, vaan kyseessä on organisatorinen valinta tehtävän toteuttamiseen. Kehitysyhtiötä pidetään sekä kuntien, että erityisesti asiakasyritysten piirissä toimivana mallina. Useamman kunnan omistamat, muutamissa tapauksissa maakunnankin laajuiset, sidosyksikköiset kehitysyhtiöt toimivat myös tehokkaina yhteisalustoina kuntien elinvoimatyölle

Kankaanranta Kari
Euran kunta

Ämmälä Lauri
Euran kunta